

บทความวิจัย

ประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุ*

Abused Experience of the Elderly

สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์**

Sirilak Somanusorn**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (descriptive qualitative research) ที่มุ่งศึกษาประสบการณ์การถูกทารุณกรรมตามการรับรู้ของผู้สูงอายุในด้านความหมาย ลักษณะสาเหตุและผลของการถูกทารุณกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การถูกทารุณกรรมจำนวน 12 ราย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายของการทารุณกรรมผู้สูงอายุว่า หมายถึง การที่ตนเองไม่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือการถูกบังคับ และการขัดใจจากผู้อื่น และลักษณะของการทารุณกรรม เกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การไม่ดูแล การไม่ร่วมสนทนา การเบียดเบียน

ทรัพย์สิน การให้ดูแลหลาน การให้ทำงานบ้าน การให้อยู่ดูแลบ้าน และการไม่เข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัว ส่วนสาเหตุของการทารุณกรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าเป็นผลมาจากทั้งตัวผู้ให้ข้อมูลและผู้กระทำซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในครอบครัว สาเหตุจากผู้ให้ข้อมูลเอง ได้แก่ ความเจ็บป่วย ความยากจน และผลกรรม จากผู้กระทำการทารุณกรรม ได้แก่ การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ และการใช้สิ่งเสพติด การถูกทารุณกรรมนี้ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความทุกข์ใจต้องหลบหนี และไม่ยอมมีชีวิตอยู่ ซึ่งการทราบถึงปัญหาการทารุณกรรมผู้สูงอายุนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับพยาบาลในการดูแลผู้สูงอายุต่อไป

Abstract

The purpose of this descriptive qualitative research was to describe abused experiences of the elderly as perceived in 4 aspects : meaning, characteristic, occurrence, and consequence of elder

* ทุนวิจัยจากงบรายได้คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปี 2544

** อาจารย์ภาควิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

abuse. Twelve female participants aged range from 64 to 90 years old were in - depth interviewed. Data were analyzed by using content analysis. Findings revealed the meaning of being abused to be not supporting and help, coercing, and blocking needs. The characteristics of elder abuse perceived by the participants were inconsideration, being ignored, taking financial advantage, being forced to do baby sitting, being forced to do chores, being forced to do house - sitting, and being rejected to participate family activities. Based on the data obtained from interview, the occurrence of elder abuse was derived from both the participants and their relatives. The participants perceived that their physical defects, financial dependency, bad kamma, negative attitudes toward elderly and time when abusers were under intoxication. Consequences of being abused as perceived by the participants included being upset, having to run away, and being hopeless for their life. Understanding the victims of abusive problem is an important step for nurses to develop interventions.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอนาคตประชากรไทยในวัยสูงอายุจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานวางแผนครอบครัวและนโยบายทางประชากรศาสตร์

ประกอบกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ และสาธารณสุข ที่สามารถดูแลให้ประชากรมีสุขภาพดีและมีอายุยืนยาวมากขึ้น (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ, 2540) มีการคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2553 จำนวนประชากรสูงอายุจะเพิ่มจากปัจจุบัน ประมาณ 5.7 ล้านคน เป็น 10.8 ล้านคน และสัดส่วนประชากรสูงอายุจะเพิ่มจากประมาณ ร้อยละ 8 เป็น ร้อยละ 15.3 (นภาพร ชโยวรรณ, 2542) ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่ควรได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น

บุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในทางที่เสื่อมถอยลง มีโอกาสเกิดความเจ็บป่วย โดยเฉพาะโรคเรื้อรัง และเกิดภาวะทุพพลภาพได้มากขึ้น (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2542) ผลจากภาวะดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการประกอบกิจวัตรประจำวันจำเป็นต้องมีผู้ช่วยเหลือดูแล และการที่ผู้ดูแลต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรังและต้องพึ่งพาเป็นเวลานาน อาจส่งผลให้ผู้ดูแลเกิดความเบื่อหน่าย และเกิดความเครียดได้ ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปการทุบตีผู้สูงอายุ การทำร้ายด้วยวัตถุหรืออาวุธ การผูกมัด การละเลยไม่ดูแลกิจวัตรประจำวัน การพูดจาข่มขู่ การขาดความเคารพยกย่อง การกระทำเหล่านี้นับได้ว่าเป็นการกระทำทารุณกรรมผู้สูงอายุประการหนึ่ง (Diloreto, 1999) ซึ่งในบางครั้งผู้กระทำอาจทำโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เนื่องจากไม่ทราบว่สิ่งที่ตนทำเป็นการทารุณกรรมผู้สูงอายุ ซึ่งการทารุณกรรมผู้สูงอายุนั้นกระทำได้ในหลายรูปแบบ ทั้งการทารุณกรรมทางร่างกาย (physical

abuse) การทารุณกรรมทางจิตใจ (psychological abuse) การทารุณกรรมทางเพศ (sex abuse) การทารุณกรรมทางด้านทรัพย์สิน (financial abuse) และการทอดทิ้ง (neglect) (Diloreto, 1999) ซึ่งการกระทำเหล่านี้ จะมีผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเจ็บปวดทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ในแต่ละปีจะมีผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรม ประมาณ 100 ราย ต่อผู้สูงอายุ 1,000 ราย (Administration on Aging, 2000) สำหรับในประเทศไทยมีการสำรวจข้อมูลการกระทำทารุณกรรมในผู้สูงอายุ จากการศึกษาของอัจฉรา สีหิรัญวงศ์, ศิริอร สินธุ, โรจน์ จินตนาวัฒน์ และวารี กังใจ (2544) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการทารุณกรรมสตรีสูงอายุในสังคมไทย พบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 35-88.4 ได้รับการกระทำที่ไม่เหมาะสม ทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย และทรัพย์สิน และจากผลการศึกษาของ โรจน์ จินตนาวัฒน์ (Chintanawat, 2003) ที่ศึกษาเรื่อง ความชุกและปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายในผู้สูงอายุไทยในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายुर้อยละ 48.4 จะประสบการณการถูกทำร้าย โดยการถูกทำร้ายทางด้านจิตใจ การเอาผลประโยชน์จากผู้สูงอายุ การล่วงละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุ และการทำร้ายทางด้านร่างกาย ร้อยละ 43.1, 20.7, 14.8, 12.8 และ 8.6 ตามลำดับ

เมื่อผู้สูงอายุถูกทารุณกรรม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการทารุณกรรมให้ผู้อื่นทราบ อาจเป็นผลเนื่องมาจาก ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการสื่อสารหรือความทรงจำ หรือกลัวผลกระทบที่จะทำให้ได้รับการทารุณกรรมที่รุนแรงขึ้น หรืออาจเนื่องจาก

ผู้กระทำการทารุณกรรมกับผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ผู้สูงอายุให้ความรัก ความผูกพัน ให้ความไว้วางใจ โดยอาจจะเป็นคู่สมรส บุตรหลาน เพื่อนบ้าน หรือบุคลากรที่ดูแล ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความคับข้องใจ ปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง มีความคาดหวังว่าผู้กระทำทารุณกรรมจะหยุดการกระทำดังกล่าว หรือเกรงว่าหากเปิดเผยข้อมูลอาจจะถูกขับไล่ออกจากครอบครัว (Calgary Regional Health Authority, 2000) ด้วยเหตุดังกล่าว เป็นผลให้การให้ความช่วยเหลือเพื่อลดปัญหาการทารุณกรรมในผู้สูงอายุกระทำได้ค่อนข้างยาก ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาอย่างต่อเนื่องและยาวนานจนขาดความผาสุกในการดำเนินชีวิตในบั้นปลายได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสบการณ์การได้รับการทารุณกรรมของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการให้ความหมาย ลักษณะสาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรมจากประสบการณ์และการรับรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุเพศหญิง เนื่องจากผู้สูงอายุเพศหญิงเป็นกลุ่มที่พบการถูกทารุณกรรมได้สูง โดยพบได้มากกว่าผู้ชายประมาณสองเท่า (Tang & Yan, 2002) ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สูงอายุเพศหญิงส่วนใหญ่จะมีอายุชยยืนยาวกว่าเพศชาย ส่งผลให้มีโอกาสที่จะพึ่งพาผู้อื่นได้สูงจากการที่เจ็บป่วยและสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยลง ร่วมกับการขาดทักษะในการดูแลสภาพบ้าน และการใช้ชีวิตนอกบ้าน (Matteson, Bearon, & McConnell, 1996) ทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาคูคณอื่นภายในบ้านมากขึ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุเพศหญิง

มีโอกาสถูกกระทำทารุณกรรมได้มาก จึงสมควรที่จะทราบข้อมูลเพื่อให้การช่วยเหลือ และในประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษา ข้อมูลเรื่องนี้ในเชิงลึก ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะสามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนช่วยเหลือและป้องกันการกระทำทารุณกรรมที่ สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้สูงอายุไทยได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์การถูกทารุณกรรม ของผู้สูงอายุในด้านความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรมตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ

คำถามการวิจัย

1. ผู้สูงอายุให้ความหมายของการถูกทารุณกรรมว่าอย่างไร
2. ผู้สูงอายุเคยถูกทารุณกรรมในลักษณะใดบ้าง
3. อะไรเป็นสาเหตุของการทารุณกรรมผู้สูงอายุ
4. ผลของการที่ผู้สูงอายุถูกทารุณกรรมเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (descriptive qualitative research) เพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุตามประสบการณ์และการรับรู้ของผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูล คือ

ผู้สูงอายุที่เคยถูกทารุณกรรม และอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (descriptive qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุในด้านความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลจากการถูกทารุณกรรม ตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การถูกทารุณกรรมจากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นกับบุคลากรทางสุขภาพในพื้นที่ โดยสอบถามถึงผู้สูงอายุเพศหญิงที่มีประสบการณ์การถูกกระทำทารุณกรรม ถูกทำร้าย หรือล่วงละเมิดทางร่างกาย ทางเพศทางจิตใจ ทางทรัพย์สิน เงินทอง หรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งประเมินได้จากการสังเกตสภาพร่างกายที่อาจมีบาดแผล รอยฟกช้ำ มีการบาดเจ็บการติดเชื้อมืออวัยวะสืบพันธุ์สภาพของเครื่องแต่งกาย สุขอนามัย ภาวะโภชนาการ สภาพจิตใจที่มีภาวะซึมเศร้า แยกตัว หวาดกลัว สิ้นหวัง หรือหวาดระแวง (National Center on Elder Abuse, n.d.) ซึ่งข้อมูลต่างๆ นี้บุคลากรประเมินได้โดยการสังเกตและสอบถามขณะเยี่ยมบ้าน การตรวจสุขภาพในสถานบริการทางสุขภาพ จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุเอง หรือจากคำบอกเล่าของเพื่อนบ้าน เมื่อได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะข้างต้นนี้แล้วผู้วิจัยจะคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป จำนวนของผู้ให้ข้อมูลพิจารณาตามการอิ่มตัวของข้อมูล

(saturation of data) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียง ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบไปด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การถูกทารุณกรรม ซึ่งใช้แนวคำถามที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ครอบคลุมเรื่อง ความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรม
2. เครื่องบันทึกเสียง พร้อมเทปบันทึกเสียงสำหรับบันทึกการสัมภาษณ์

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการควบคุมคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล (credibility) ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมของผู้วิจัย โดยการศึกษาความรู้ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพจากตำรา เข้ารับการอบรมและเข้าฟังการบรรยายเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และรับคำแนะนำจากที่ปรึกษาที่มีความชำนาญ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการการวิจัย วิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การถูกทารุณกรรม จากนั้นนำไปให้ที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบ เพื่อความถูกต้องและสอดคล้องวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง รวมทั้งให้ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้ที่มีประสบการณ์การทำวิจัยเชิงคุณภาพ ได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและป้องกันความลำเอียงที่อาจจะเกิดจากตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลที่ได้มีความตรงมากขึ้น

4. การให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบเพื่อการยืนยันว่าข้อมูลที่ได้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและถูกต้องตรงกับการรับรู้ของตน

5. นำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วไปให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และมีความรู้เชิงทฤษฎีในเรื่องนี้ได้อ่าน เมื่ออ่านงานวิจัยแล้วเกิดความเข้าใจ และยอมรับผลของการวิจัยว่าเป็นจริงจึงถือได้ว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในช่วงเดือนมกราคม 2545 ถึงเดือนกันยายน 2546 โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. เลือกพื้นที่ที่เข้าไปเก็บข้อมูล ได้แก่ พื้นที่เขตอำเภอเมือง อำเภอพนสนิมคม อำเภอบ้านมิ่ง และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยคุ้นเคยจากการปฏิบัติงานในชุมชนและสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้สะดวกเนื่องจากต้องเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลหลายครั้ง
2. ติดต่อบุคลากรทางสุขภาพในทุกพื้นที่เพื่อขอทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ แล้วผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลคนแรกซึ่งเป็นผู้ที่สื่อสารได้ดี สามารถเปิดเผยประสบการณ์ได้มาก

3. เข้าไปในพื้นที่ร่วมกับบุคลากรสุขภาพ เพื่อแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูล สร้างสัมพันธภาพ ชี้แจงวัตถุประสงค์ อธิบายให้ทราบถึงวิธีการวิจัย เวลาที่ใช้ จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ สิทธิที่จะไม่เข้าร่วมวิจัย รวมถึงความปลอดภัย การเก็บข้อมูลเป็นความลับไม่เปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมและนำเสนอข้อมูลเฉพาะในขอบเขตที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น ในขณะที่สัมภาษณ์หากมีคำถามที่ไม่สะดวกใจที่จะตอบสามารถขอยุติการสนทนาได้ตลอดเวลา เมื่อผู้สูงอายุยินดีที่จะให้ข้อมูลผู้วิจัยจะนัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณสถานื่อนามัยในพื้นที่เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะพูดคุยข้อมูลเหล่านี้ที่บ้าน

4. ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) เพื่อเจาะลึกข้อมูล ให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้งและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสัมภาษณ์ได้คำนึงถึงสิทธิและความเป็นผู้สูงอายุ และมารยาทในการสัมภาษณ์ เมื่อเสร็จสิ้นผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและนัดหมายการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป เมื่อถึงกำหนดที่นัดหมายผู้วิจัย กลับไปสัมภาษณ์อีกครั้ง และเมื่อต้องยุติการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ย้ำถึงการเก็บข้อมูลเป็นความลับข้อมูลการวิจัยที่นำเสนอจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล

ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายใช้เวลาครั้งละประมาณ 45 นาทีถึง 1 ชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล สัมภาษณ์จำนวน 2-3 ครั้งหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (saturation of data) โดยพิจารณาจากการที่ข้อมูลที่ได้ไม่มีข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นจากเดิม

5. ผู้วิจัยทำการแปลผลและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป และจะเก็บข้อมูลต่อไปจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัวจึงยุติการสัมภาษณ์ หลังจากเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามความเป็นจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามขั้นตอน ดังนี้

1. หลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำเทปบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายมาเปิดฟัง จากนั้นทำการถอดเทปแบบคำต่อคำ แล้วพิมพ์บันทึกข้อมูลเก็บไว้

2. ผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปอย่างละเอียดหลายๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง แล้ววิเคราะห์จัดแยกประเภทของข้อมูล ดึงข้อความหรือประโยคสำคัญตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุ ในเรื่องการให้ความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรม แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบความตรงกับผู้ให้ข้อมูลนั้นอีกครั้ง

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปให้ที่ปรึกษางานวิจัยร่วมอ่าน แล้วนำข้อมูลมาสรุปร่วมกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุในด้านความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา ทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 ราย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุในด้านความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี จำนวน 12 ราย เป็นเพศหญิงทั้งหมด มีช่วงอายุระหว่าง 64 - 90 ปี ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย สถานภาพสมรสคู่ แต่แยกกันอยู่ จำนวน 1 ราย เป็นหม้าย จำนวน 10 ราย และโสด จำนวน 1 ราย ระดับการศึกษาตั้งแต่ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 5 ราย ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 ราย ระดับประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 1 ราย และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 ราย การประกอบอาชีพมีทำงานบ้านทั่วไป จำนวน 5 ราย อยู่ดูแลบ้าน จำนวน 2 ราย เลี้ยงหลาน จำนวน 1 ราย รับจ้างทั่วไป จำนวน 1 ราย และรับจ้างหมวด จำนวน 1 ราย และไม่ได้ประกอบอาชีพ (ไม่ต้องอยู่ดูแลบ้าน) จำนวน 2 ราย ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่กับครอบครัวของบุตรชาย จำนวน 3 ราย ครอบครัวของลูกสาว จำนวน 2 ราย ครอบครัวของหลาน จำนวน 3 ราย ครอบครัว

ของน้องชาย จำนวน 1 ราย อาศัยอยู่กับบุตรสาว จำนวน 2 ราย และอาศัยกับบุตรชาย จำนวน 1 ราย

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งสำรวจประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุในการให้ความหมาย ลักษณะ สาเหตุ และผลของการถูกทารุณกรรมผู้สูงอายุ ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล ดังข้อมูลต่อไปนี้

2.1. ความหมายของการถูกทารุณกรรม

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายของการทารุณกรรมผู้สูงอายุ ว่าหมายถึง การที่ตนเองหรือผู้สูงอายุไม่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือ การถูกบังคับ และการขัดใจจากผู้อื่น ซึ่งผู้กระทำการทารุณกรรมทั้งหมดเป็นสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ บุตรชาย บุตรสาว บุตรเขย บุตรสะใภ้ น้องชาย และหลาน ข้อมูลต่อไปนี้

2.1.1 การไม่สนับสนุนและช่วยเหลือ

การไม่สนับสนุนและช่วยเหลือ หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากสมาชิกในครอบครัว ทั้งทางด้านอาหารโดยการทิ้งให้อดอยาก ไม่ให้สิ่งของ เงินทอง ที่อยู่อาศัย ปล่อยให้ตกกระทำลำบาก ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ การไม่ให้กินข้าว ไม่ให้ตั้งไข่ ด่าว่า เจ็บแสบ ก็แปลว่าทารุณ ”

“ ทารุณกรรมเปรียบว่า เราเลี้ยงลูกหลานหะนะ ลูกหลานจะทารุณคล้ายๆ กับว่า เออ... เปรียบว่า เหมือนเราเป็นยายนะ แล้วทำให้ยายเหนื่อยตกทุกข์ได้ลำบาก จะกินอะไรก็ไม่จะมีจะกิน ”

“ ทรมาณคนแก่ แบบว่าไม่เลี้ยงดูคนแก่ เอาไปไว้ประชาสงเคราะห์ซะ แล้วไม่ได้ดูแลไม่เลี้ยงดู ปล่อยไว้ประชาสงเคราะห์ไปเลย ”

“ ลูกนะ ทั้งพ่อทั้งแม่อดอยาก ไม่เลี้ยงดู พ่อแม่ทำกินไม่ได้ ก็ไปทำทารุณกับพ่อกับแม่ อย่างนี้ทารุณ ”

2.1.2 การถูกบังคับ

การถูกบังคับ เป็นการที่ผู้ให้ข้อมูล ถูกสมาชิกในครอบครัวห้ามหรือบอกไม่ให้นำในสิ่ง ที่ต้องการ จำกัดสิทธิ หรือตัดโอกาสในการ กระทำ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ คือเรามีสิทธิ สิทธิในเรื่องที่เราควรมี แล้ว มาบังคับเรา เปรียบเหมือนว่าเรามีสิทธิ แล้ว โดนตัดสิทธิหมด อย่างนี้ไม่ได้ อย่างโน้น ไม่ได้ บังคับเรา คล้ายๆ กับว่า จำกัดกิน จำกัดนอน เราจะอันนี้ของถูกปากหน่อย จะทานให้มาก หน่อย ก็ถูกบังคับ ก็รู้สึกหงุดหงิด คล้ายๆ กับ ว่าของมันก็ยังมีมากอยู่แล้ว ก็ไม่ให้เราทาน มัน ทำให้หงุดหงิด ”

2.1.3 การขัดใจ

การขัดใจ หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูล รู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการเชื่อฟังจากผู้กระทำ ไม่ยอมทำตามในสิ่งที่ตนต้องการ รวมทั้งการ พุดให้ขัดใจ การพูดว่าให้น้อยใจ ดังคำบอกเล่า ที่ว่า

“ คล้ายๆ กับว่า เรา (ผู้สูงอายุ) ต้องการ อย่างนี้ แต่ลูกหลานไม่ยอมทำตามอันนี้ พอไม่ ยอมทำตามอันนี้มันก็เลยเป็นการทารุณ เท่ากับ เป็นการทารุณจิตใจ เราก็คิดลูกหลานมันไม่เชื่อ เรานี้หว่า แหมมันทารุณกัน ”

“ ฉันทึ้นเคยลูกเต้าขัดใจฉันก็น้อยใจ ยังเคย คิดอยากโดดตึกตาย เคยคิดอย่างนี้ ก็เราเลี้ยง คำมา แล้วมาทำแบบนี้ เราก็รู้สึกว่ามันไม่ดี

มันทารุณกรรม พออายุมากเข้าอยู่กับลูกเต้ามัน ก็เหมือนกับว่าอาศัยเค้าอยู่ บางทีเค้าก็ชอบว่า ชอบอะไร เราก็เหนื่อยใจ เราก็อำมา เลี้ยงเค้ามานะ แล้วตอนนี้เราทำไม่ไหว แล้วจะมาว่าเรา เราก็ น้อยใจ เออ บางทีเราก็คิดนะ เค้าจะว่าอะไรก็ ข้างเค้า เราก็อยู่ไปเพื่ออรวันตาย ”

“ แบบพูดขัดใจ หนวกหู กวนด่า ก็ จะ พลดอนนอนไม่หลับ เดี่ยวโมโหมากๆ กินนอนไม่ หลับ ลูกเขยมันทำให้รู้สึกขัดใจ มันทำให้เรา นอนไม่หลับ ทารุณ ทารุณคนแก่ เนี่ยมันเป็น สิ่งที่ไม่ดี ทำให้เราไม่ได้หลับไม่ได้นอน เหมือนว่ามันทารุณเรา ”

“ แบบว่าเวลาพูดอะไรไม่เชื่อฟัง คอยขัดใจ แบบว่าคนแก่ซีใจน้อย เออ ซีใจน้อย อยากรู้ได้ อะไรก็ไม่ทำให้ ขัดใจ ”

2.2 ลักษณะของการถูกทารุณกรรม

ลักษณะของการทารุณกรรม หมายถึง รูป แบบการกระทำ หรือการแสดงออกที่ผู้ให้ข้อมูล ถูกกระทำแล้วรับรู้ ว่า สิ่งเหล่านั้นทำให้ตนเอง ลำบาก เหน็ดเหนื่อย ไม่มีความสุข ซึ่ง จำแนกได้ 7 ลักษณะดังต่อไปนี้

2.2.1 การไม่ดูแล

การไม่ดูแลเป็นการที่สมาชิกใน ครอบครัวไม่ช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ให้ข้อมูลใน ด้านการดำรงชีวิตประจำวันทั้งในยามปกติ และ เจ็บป่วย ผู้ให้ข้อมูลต้องพยายามดูแลตนเอง ทั้งที่ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะกระทำ กิจกรรมการดูแลตนเองได้ ดังคำบอกเล่าต่อไปนี้

“ โอ๊ย อยู่บ้านไม่มีคนดูแลเลยคะ หลาน คำหกลมเค้าก็ไปทำงานกันแล้ว โน่นมาก็สาม หุ่่มสี่หุ่่ม พอเป็นอะไรที่บ้าน (มีโรคประจำตัวคือ เบาหวาน) ก็ไม่มีใครดูแลต้องมาหาหมอเอง ลูกหลานเค้าไม่ค่อยเอาใจใส่ดูแลคะ อยากรู้ให้

เค้าดูแลเรา อยากให้ถามยายเป็นยังไงมั้ง อยู่สบายหรือเปล่า ยายกินข้าวหรือยัง ยายจะกินอะไรมั้ง ไม่มีถามเลย ”

“ เวลาเจ็บไข้ ไม่มีใคร(หลานสาว หลานเขย) มองเลย เจ็บไข้ได้ป่วย น้ำร้อน น้ำเย็น ต้องกระแทะไปต้มเอง ลำบากค่ะ ตุ่มฉันอยู่ข้างนอก ฉันทัดต้องตักมาไว้ข้างเตา เพื่อเราไม่สบายจะได้ไม่ต้องไปตัก เดี่ยวจะตกได้ถุน ”

“ ไม่มีคนดูแล ยายก็หากินเอง ซื้อมะเขือเทศเป็นถุง ถุง 10 บาท ข้าวก็หนึ่งเอา ลำบากค่ะ เสื้อผ้าก็ต้องซักเอง ลำบาก ”

2.2.2 การไม่ร่วมสนทนา

การไม่ร่วมสนทนา หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าคุณเองไม่ได้รับการพูดคุยทักทาย ซักถามทุกข์สุขทั่วไปจากสมาชิกในครอบครัว ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ เค้าไม่ถาม ไม่พูด หลานยายเค้าไม่ช่างพูดช่างถาม ถามคำมันก็พูดคำ ถามสองคำก็พูดสองคำ แล้วเราก็คิดน้อยใจที่เราเลี้ยงเค้ามาแต่เล็กแต่น้อยตั้งแต่แม่เค้าเสีย ”

“ ไม่คุย ไม่ทักทาย เค้า (หลานชายและหลานสะใภ้) กลับมาถิ่น ก็สองสามทุ่มแล้ว ป้าก็ขึ้นนอนแล้ว เค้าไม่อยากคุยกับเรา เราก็ไม่คุยกับเค้า ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างกิน ”

“ ไม่ได้พูด ไม่ได้ถาม ฉันทักข้าวหรือยัง ไม่เคยหรรอก คุยแต่กับพี่เค้า ลูกเค้า เค้า (ลูกสะใภ้) จะมายุ่งอะไรกับเราละ ”

2.2.3 การเบียดเบียนทรัพย์สิน

การเบียดเบียนทรัพย์สินเป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมารบกวน ขอความช่วยเหลือด้านทรัพย์สิน เงินทอง รวมถึงการยึดทรัพย์ไปจากผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลหนึ่งรายใช้คำเรียกการเบียดเบียนนี้ว่า “ โกง ” ดังคำบอกเล่า

ที่ว่า

“ ยายไม่เคยเอาเงินทองรบกวนอะไรเค้า (บุตรสาวและหลาน) เลย มันมีแต่จะเอาของยายจริงนะ ไม่โกหก ต่อแหล มีแต่เค้าเอา ยายจะหมดตัวแล้ว ตอนนี่เหลือนิด ๆ หน่อย ๆ แล้ว ”

“ ยายก็มีเงินทองใช้มัย กลับไปบ้านผัว มันก็โง่ ลูกมันก็โง่ โอ้ยลำบาก คิดไปก็อย่าไปหาดีกว่า ”

“ เข้าบ้านไม่ได้ มัน (น้องชาย) เอาโซ่มาล้อมประตูบ้าน ยายต้องไปอาศัยอยู่กับเพื่อน ตอนนี่ให้ทนายไปจัดการที่เค้าโกงที่เรา คือที่บ้านมันมีชื่อป้าอยู่ด้วยกับชื่อน้องชาย ทีนี้ไม่รู้มันทำยังไง ในทะเบียนมันไม่มีชื่อป้า ป้าก็เลยทะเลาะกับเค้า ทำไม่ถึงมาทำกันอย่างนี้ เค้าบอกช่วยไม่ได้ ”

2.2.4 การให้ดูแลหลาน

การให้ดูแลหลานเป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมอบหมายให้ผู้ให้ข้อมูลรับผิดชอบเลี้ยงหลานอยู่ที่บ้านอย่างเต็มเวลา ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่มีเวลาพักผ่อน ขาดโอกาสในการทำสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่ว่า

“ เลี้ยงหลานเหนื่อยมาก ไม่มีเวลาแต่งตัว ซ้ำระร่างกาย ไม่มีเวลาทำตัวเอง เคยบอกลูกอย่ามีลูกแยะ มึงคิดยังไงถึงมีลูก กลัวจะสบายกันหรือไง ลูกบอกหาคนเลี้ยงได้ แม่ไม่ต้องยุ่งหรอก แต่ที่สุดมันก็ต้องให้แม่มาเลี้ยง จำวันนะ ถ้ามีแม่แก่แล้ว อย่ามีลูกให้เลี้ยงนะ บาปทรมาณแค่ไหน ”

“ รอมาดังนานแล้วว่า ถ้าหลานคนโตโตจะไปอยู่วัดถือศีล แต่ก็ทำไม่ได้ต้องอยู่เลี้ยงหลานคนเล็ก มันไปไม่ได้ ทีนี้ก็น้อยใจ ทุกวันนี้เหนื่อยใจมาก จะไปก็ไปไม่ได้ ”

2.2.5 การให้ทำงานบ้าน

การให้ทำงานบ้าน หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ให้ผู้ใช้ข้อมูลทำงานบ้าน เช่น การซักผ้า หุงข้าว ทำกับข้าว โดยต้องทำงานเกือบตลอดเวลาไม่ได้หยุดพัก ทำให้รู้สึกเหมือนเป็นคนรับใช้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“เค้า (ลูกสะใภ้) ทำกับข้าวเหมือนกับคนที่รับใช้ นี่เจ้านาย นี่คนใช้ ไช้มัยยี้ ใช้หัวปักหัวปำยังนั่นแหละจนไม่ได้หยุดไม่ได้หย่อน ยายเคยตัดสินใจไม่ทำมัน ก็แช่ผ้าไว้สามสี่วัน มันก็อดไม่ได้ก็ต้องซัก ยายต้องดูแลเค้าหมด ที่นอนหมอนมุ้ง ปูเปลี่ยนที่นอนให้ ยายก็ตบๆ ที่นอนให้ ถ้าไม่ทำก็สงสารลูกต้องนอนฝุ่น ”

“ ไปอยู่กับลูกสาว ลูกก็ไปเช่าห้องละพันห้า แล้วยายก็รำคาญ รำคาญจริงๆ ไหนจะต้องซักเสื้อผ้าให้เค้า (ลูกกับหลานสาวอายุ 17 ปี) ไหนจะต้องหุงข้าว ไหนจะต้อง อึยทุกอย่าง เค้าบอก แม่ซักเสื้อให้หนูทีนะ ซักกางเกงให้ทีนะ อย่างนี้มันไม่ใช่เธอ เราก็ต้องรู้เราโตปานนี้แล้ว เราก็ต้องรู้ แม่หุงข้าวคอยหนูมันนะ อย่างนี้ อย่างนี้ ฉันก็นึกว่าเค้าใช้เราเหมือนซี่ข้า จริงมัยยี้ เราเป็นพ่อแม่เค้า เค้าไม่ใช่กันอย่างนี้หรือ ”

2.2.6 การให้ดูแลบ้าน

การให้ดูแลบ้านเป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมอบหมายให้ผู้ใช้ให้ข้อมูลอยู่เฝ้าบ้าน เพียงลำพังขณะที่สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เป็นผลให้ผู้ใช้ให้ข้อมูลรู้สึกเบื่อหน่ายกับการที่ต้องอยู่คนเดียว ไม่ได้ออกไปภายนอกบ้านเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่ว่า

“ มีช่วงหนึ่งลูกเค้าให้เฝ้าบ้าน มันเบื่ออะ ไม่มีชีวิตชีวา หนักเข้าฉันก็อมม ไม่ได้ไปไหน ไม่ได้อดไม่ได้อยากนะ แต่มันไม่ได้ไปไหน งาน

ก็ไม่ได้ทำอะไร นั่งอยู่แล้วก็กิน แล้วก็นอน บางทีก็ไปกวาดไปอะไร บ้านนี้รอบเดียวมันก็เสร็จแล้ว ไม่รู้จะทำอะไร มันออกไปไม่ได้ ทั้งไปได้ที่ไหนหละบ้านข้าวของเค้ามี อยู่นี้ไม่ได้ทำอะไรฉันก็รำคาญ วันหนึ่งวันหนึ่งอยู่จนสองปี คุณคิดดูสิว่ามีขนาดไหน คนเคยทำงานจะรู้สึกยังงี้กลุ้มมึน คิดๆ อยู่ก็ฟังชานในหัวอก บอกลูกไม่อยู่แล้วเว้ย เค้าก็เลยไม่พอใจ ฉันก็ต้องหาที่อยู่ใหม่ ”

2.2.7 การไม่ให้ร่วมกิจกรรมของครอบครัว

การไม่ให้ร่วมกิจกรรมในครอบครัว เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวให้ผู้ใช้ให้ข้อมูลซึ่งอาศัยอยู่ด้วยทำกิจกรรมทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองเพียงลำพัง เช่น ให้รับประทานอาหารคนเดียว หุงหาอาหารรับประทานเอง ให้นอนเพียงลำพัง ไม่ให้ร่วมดูโทรทัศน์ ไม่ให้ไปท่องเที่ยวด้วย แสดงถึงการไม่ให้ความสนใจหรือการยอมรับผู้ใช้ให้ข้อมูลว่าเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ ฉันก็ไม่ได้ทำอะไร ก็นั่งๆ โทรทัศน์นี่เค้าก็มีแต่ฉันก็ไม่ได้ดูกับเค้า (บุตรสาว บุตรชาย และหลาน) หรือ เค้าเอาไปไว้กับที่นอน ฉันไม่กล้าเข้าไปดูกับเค้าหรือ ฉันก็นั่งอึเหล็กเขกขะ แล้วฉันก็เข่ามุ้ง ”

“ เค้า (บุตรสาว บุตรชาย และหลาน) กินกันต่างหาก ฉันกินคนเดียว (พูดน้ำเสียงปนสะอื้น) ไม่ได้กินด้วยกัน หุงต่างหากกัน ฉันมีหม้อไฟฟ้าฉันลูกหนึ่ง ฉันไปกินกับเค้าไม่ได้หรือ ฉันหุงกินต่างหาก ”

“ ซื่อข้าวมา ยายต้องรีบกินให้เสร็จก่อน กินคนเดียวอะ ไม่ได้กินรวมกับเค้า (ลูกชายกับลูกสะใภ้) หรือ แล้วเวลาดูโทรทัศน์ เค้า

(ลูกสะใภ้) กลับมาจากทำงาน ดูโทรทัศน์นั่งดูคนเดียว เห็นหน้าเค้าก็ไม่มอง เช็ดหน้าออกไป ไม่พูดจากันเลย เค้าไม่สนใจ ”

“ ฉันทอนในครัวนอนคนเดียว มีหลานผู้หญิงอยู่คน(อายุ 1 ขวบ) ก็นอนกับพ่อเค้าในห้อง พ่อตื่นมาก็นอนไม่หลับ พลิกไปพลิกมา เราไม่รู้จะพูดกับใคร ”

“ บางที่เค้า (บุตรชายและบุตรสะใภ้) ก็ไปเที่ยวกัน ก็มีบ้างที่เค้าชวน ไม่อยากไป ไม่อยากเป็นคนทีสาม แต่ยายก็ไม่มีที่ไป ยายรู้สึกตลอดว่าเป็นส่วนเกิน ถ้าถูกห่วยยายจะไปปลุกกะตือบอยู่แถวๆ นี้แหละ ”

2.3. สาเหตุของการทารุณกรรม

สาเหตุของการถูกทารุณกรรม เป็นการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการทารุณกรรม หรือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เกิดการทารุณกรรมได้ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ 2 ประเด็น คือ สาเหตุจากผู้ให้ข้อมูล คือตัวผู้สูงอายุเอง และสาเหตุจากผู้กระทำการทารุณกรรม ดังข้อมูลต่อไปนี้

2.3.1 สาเหตุจากผู้สูงอายุ

สาเหตุของการทารุณกรรมด้านที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นการที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าคุณเองก็อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการกระทำทารุณกรรมได้ ซึ่งในที่นี้ประกอบไปด้วย การมีความเจ็บป่วย ความยากจน และผลกรรมในอดีต ดังข้อมูลต่อไปนี้

2.3.1.1 ความเจ็บป่วย

ความเจ็บป่วย ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าเป็นสิ่งที่ปัญหาและอุปสรรคทำให้ผู้ให้ข้อมูลต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้จากการเป็นโรคหรือมีความผิดปกติ รวมทั้งการมีสภาพร่างกายที่แก่ชรา มีความ

เสื่อมถอย ทำให้บุคคลอื่นไม่พอใจ รังเกียจ และแสดงท่าทางที่ไม่ดีต่อผู้ให้ข้อมูล ดังคำบอกเล่าต่อไปนี้

“ ยายตกเก้าอี้ ปวดหลังมากจนเดินไม่ไหว ต้องผ่าตัดหลังผ่าตัดหมอนไม่ให้ลูกสามเดือนให้อยู่แต่บนเตียง ลูกชายคนเล็กเป็นคนดูแล เค้าต้องทำให้ทุกอย่าง เค้าก็ไม่พอใจ เรียกว่าจะไปไหนก็ไปไม่ได้ เค้าสมัครงานไว้ก็ไม่ได้ไปทำ เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เสียใจมากที่สุด ถ้ายายไม่ป่วยช่วยเหลือตัวเองได้จะอยู่กับใครก็ได้ ถ้าเราช่วยเค้าไม่ได้ กลัวเค้ารังเกียจเอา ”

“ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ความเจ็บป่วยของเรา เราช่วยตัวเองไม่ได้ด้วย ลูกก็เลยแสดงไม่ดีกับเรา ”

“ อยู่กับลูกสาวนาน นานจนลูกสาวเสียไปหลายปี แล้วเรามาแก้ตัว ทำโน่นทำนี่ไม่ได้กับหลาน ดูหน้าตามันก็รู้ใช่ไหม มันไม่พอใจเราก็ต้องทนอยู่กับเค้า เราไม่มีใครแล้ว ”

2.3.1.2 ความยากจน

ความยากจน เป็นภาวะที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าคุณเองไม่มีทรัพย์สินสมบัติ ไม่มีรายได้ ต้องพึ่งพาทางการเงินจากผู้อื่น รวมถึงการไม่มีเงินที่ไปสนับสนุนช่วยเหลือผู้อื่น เป็นเหตุให้ครอบครัวไม่ยากดูแล ขาดความเคารพนับถือ เกรงใจ และบุคคลอื่นไม่ต้องการคบหา พูดคุยด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ แรกๆ เค้า (ลูกสะใภ้) ก็ดี หลังๆ เค้าไม่เอาด้วยแล้ว ไม่เคารพนับถือ เพราะยายจน ไม่มีอะไรให้เค้า ไม่มีสมบัติให้เค้าเลยคะ ”

“ ยายมันจนหนะ ลูกชายยายก็ไม่มีสมบัติอะไร จน อยู่กับเค้า เค้าก็บ่น ว่าไงนี่ไม่พอใจ ทีแรกเค้าให้ไปบวชชี่ ก็บอกกว่าแม่บวชไม่ได้ทรอกนะ ชีหนะ ใจมันไม่สงบ

คิดมากค่ะ แล้ววบชชี่หนะต้องมีสตางค์นะ ว้างี้แม่ไม่มีตังค์ จะเอาข้าวไหนกิน เค้าก็ว่ากินข้าวกันบาตรก็ได้ เราก็ว่าไม่ได้หรอก เราต้องมีเงิน มีทองซื้อของถวายพระมั่ง เลยไม่ได้วบช แล้วต้องมาอยู่กับลูกชายอีกคน ”

“ ฉันทักเหงา เหงา ไม่มีใครมาคุยกับฉันทหรือก ไม่มีหรือก ไม่มีใครเคยคุยกับฉันทหรือก เค้าบ้านใครบ้านมัน ฉันทไม่ไปคุยกับเค้า (เพื่อนบ้าน) หรือก อย่าไปคุยกับเค้าเลย เรามันจนหนะ ”

2.3.1.3 ผลกรรม

ผลกรรมนี้ ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่า เป็นสิ่งที่กำหนดให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆในปัจจุบัน ซึ่งผู้ข้อมูลใช้คำเรียกว่า “ พรหมลิขิต เวกรรมดวง ” ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ คิดว่าเป็นพรหมลิขิต เราทำไม่ดีในชาติก่อน ก็เลยมาโดน ก็พยายามข่มใจไม่ให้คิด ฟังวิทยุก็เพลินไป ไม่มีอะไรทำก็จะคิด ”

“ ถือว่าเป็นเวกรรมของเรา เคยเถียงกันกับลูก ทุกวันนี้มีมิ่งเลี้ยงกูหรือ กูต้องเลี้ยงมิ่ง ”

2.3.2 สาเหตุด้านผู้กระทำ

การทารุณกรรมที่เกิดขึ้นนี้ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากตัวผู้กระทำการทารุณกรรม ซึ่งมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ และมีการใช้สิ่งเสพติด ดังข้อมูลต่อไปนี้

2.3.2.1 การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ

การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุเป็นการที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่า ผู้กระทำการทารุณกรรมมีความคิด ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง โดยการรู้สึกว่าไม่ชอบผู้สูงอายุ ไม่ชอบความแก่ชรา และรู้สึกโกรธเคืองผู้สูงอายุ เป็นเหตุให้ผู้กระทำมาทำสิ่งที่ไม่ดีต่อผู้ให้ข้อมูล

ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ ไปอยู่กับลูกชายคนเล็กก็อยู่ไม่ได้เค้าไม่ชอบคนแก่ค่ะ เค้าบอกว่าไม่ชอบคนแก่ แล้วหลานก็บอกเค้าอยากอยู่กับตามลำพังเค้า เค้าไม่ยอมให้มาอยู่ด้วยเค้าว่ายังงี้ ”

“ เค้า (ลูกสะใภ้) เคียงค่ะ สามสิบปีมาแล้วที่เค้าเคยขอยืมเงินพันนึงแล้วยายไม่มีให้เค้า เค้าก็โกรธมาจนทุกวันนี้ ลูกชายบอกว่าเค้าโกรธว่าแม่ไม่ให้เงินเค้า เค้าว่าที่หลังตกทุกข์ได้ยากอย่ามาพึ่งเค้านะ เค้าพูดไว้กับลูกชาย ที่นี้ยายต้องมาอาศัยอยู่กับเค้า เค้าก็ทำไม่สนใจ ”

2.3.2.2 การใช้สิ่งเสพติด

การใช้สิ่งเสพติดเป็นการที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่า หากผู้กระทำการทารุณกรรมมีการใช้สิ่งเสพติด เช่น การดื่มสุรา การติดยาบ้า สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้กระทำไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จนเป็นสาเหตุให้ต้องกระทำสิ่งที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้นต่อผู้ให้ข้อมูลได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ เค้า (บุตรชาย) ดื่มค่ะ ถ้าทานเหล้าเข้าไปยิ่งเป็นมาก พอเมาเข้าไป เค้าไม่นอนเรียกทั้งคืน ด่าว่า เค้าของ โนนนี่ ”

“ เวลาเค้า (บุตรชาย) เมา เค้าเคยจูดกระชาก ยายด้วย ”

“ หลานเค้ามาขอเงินบ้างก็ให้เค้า เราเข้าใจเค้า เขาไม่เป็นตัวของตัวเอง เพราะเค้าติดยา (ยาบ้า) ”

2.4. ผลของการถูกทารุณกรรม

ผลของการทารุณกรรมเป็นสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการที่ตนเองถูกกระทำจากสมาชิกในครอบครัว โดยทำให้เกิดความทุกข์ใจ ต้องหลบหนีออกจากบ้าน และไม่ยอมให้มีชีวิตอยู่ต่อไป ดังข้อมูลต่อไปนี้

2.4.1 ความทุกข์ใจ

ความทุกข์ใจเป็นผลกระทบทางลบต่อจิตใจของผู้ให้ข้อมูลหลังจากถูกกระทำทารุณกรรม ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เจ็บปวดทางใจที่รุนแรงมากจนต้องร้องไห้ เสียใจ น้อยใจ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ มันทุกข์ คิดแบบหัวใจคือเลยนะ จะทำยังไงดี จะไปอยู่ที่ไหนดี (น้ำตาคลอ) ”

“ ยายก็นอนร้องไห้ ทุกข์ใจ ได้แต่ร้องไห้พูดกันไม่ได้ มันทะเลาะกัน ทะเลาะกันมาก ”

“ ไม่รู้สินะ มันน้อยใจ เสียใจอย่างเดียว ก็ให้อภัยเค้า เรายังคิดว่าที่เค้าทำกับเราเค้าไม่ได้แกล้ง ”

“ รอมาดังนานแล้วว่า ถ้าหลานคนโตโตจะไปอยู่วัดถือศีล แต่ก็ทำไม่ได้ต้องอยู่เลี้ยงหลานคนเล็ก มันไปไม่ได้ ที่นี้ก็น้อยใจ ทุกวันนี้ น้อยใจมาก จะไปก็ไปไม่ได้ ”

2.4.2 ต้องหลบหนี

การต้องหลบหนี ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าเป็นการที่ตนเองออกไปจากครอบครัวเพื่อแยกออกไปจากปัญหาที่ตนเองเผชิญอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านั้น ก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงจนไม่อยากจะพบกับสิ่งนั้นอีก ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ ต้องหนี ก็ไปนอนกับเพื่อนบ้าง กับญาติบ้าง เป็นเดือนๆ แล้วกลับมาใหม่ เจออีกก็ไปใหม่ หนีไม่ถ้วน ยายหนี หนีไปทุกแห่งแหละ ”

“ ก็หนีอยู่ไม่ได้ก็ต้องหนีออกมา ไกรธมาก ต้องหนี หนีไปให้มันไกลๆ ”

“ คิดทำไม่มาทำยังงี้กับยาย ไม่พูดไม่จา กับยายให้ดี จะอยู่ด้วยไม่ได้แล้ว มองโน่นมองนี่ มองบ้านในตึกนะ ยายต้องไปหาที่อยู่ใหม่ ”

2.4.3 ไม่อยากมีชีวิตอยู่ต่อไป

การที่ผู้ให้ข้อมูลไม่อยากมีชีวิตอยู่ต่อ

ไปเป็นผลกระทบทางจิตใจที่รุนแรง โดยผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่า ตนเองไม่ได้รับการดูแลที่ดีจากบุตรหลานที่ตนเองเคยให้การดูแลอย่างดีมาก่อน จนทำให้รู้สึกท้อแท้ หมดหวัง ไม่อยากมีชีวิตอยู่ต่อไป โดยมีผู้สูงอายุ 2 รายที่พูดถึงประเด็นนี้ไว้ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ ฉันทเนีย ลูกเต้าขัดใจ ชั้นก็น้อยใจ ยังเคยคิดอยากโดดตึกตาย เคยคิดอย่างนี้ ก็เรালেี้ยงเค้ามา แล้วมาทำแบบนี้ เรายังรู้สึกว่ามันไม่ดี ”

“ ไม่อยากอยู่แล้ว (ไม่อยากมีชีวิตอยู่) มันเบื่อ เบื่อ ตั้งใจว่าเดี๋ยวจะเอาเงินแจกชาวบ้านเค้า แล้วเราก็จะไปแล้วแหละ มันหมดศรัทธาแล้ว เคยเลี้ยงมาตั้งแต่เล็กยังทำยายได้ ไม่อยากอยู่แล้ว เบื่อแล้วหนู ”

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งศึกษาข้อมูลตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ความหมายของการทารุณกรรม

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายของการทารุณกรรมผู้สูงอายุว่า หมายถึง การที่ตนเองหรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้สูงอายุไม่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือ การถูกบังคับ และการขัดใจจากผู้อื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในสังคมไทยมีแนวปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาว่าลูกหลานต้องให้ความเคารพเชื่อฟัง กตัญญูเลี้ยงดูพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่เลี้ยงเรามา ซึ่งเมื่อผู้ให้ข้อมูลประสบว่าตนเองไม่ได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมดังกล่าวจากบุตรหลานในครอบครัว จึงทำให้รับรู้ได้ว่า การไม่สนับสนุนและช่วยเหลือ

การถูกบังคับ และการขัดใจเป็นการทารุณกรรม ซึ่งคล้ายกับผลการศึกษาของ โรจณี จินตนาวัฒน์ (Chintanawat, 2003) ที่ศึกษาเรื่อง ความชุก และปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายในผู้สูงอายุ ไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการสนทนากลุ่ม กับผู้สูงอายุ จำนวน 27 ราย เพื่อการตรวจสอบ ความถูกต้องของการให้ความหมายและองค์ ประกอบของการถูกทำร้ายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายของการ ทำร้ายผู้สูงอายุว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ที่สมาชิกในครอบครัวกระทำต่อผู้สูงอายุ โดยการ ทำร้ายร่างกายและหรือทำร้ายจิตใจ และมี ผู้สูงอายุบางส่วนที่บอกว่าจำนวนครั้งและความรุนแรงของการทำร้ายขึ้นกับลักษณะของ ผู้กระทำที่ชอบใช้ความรุนแรงและก้าวร้าว ส่วนการให้ความหมายของการทารุณกรรม ผู้สูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นจะมีทั้ง ส่วนที่เหมือนและแตกต่างจากของผู้ให้ข้อมูล โดยทางประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความหมาย ของการทารุณกรรมผู้สูงอายุว่า หมายถึง การกระทำที่ไม่เหมาะสมระหว่างผู้กระทำ ทารุณกรรมกับผู้สูงอายุโดยมีผู้สูงอายุเป็น ผู้ถูกกระทำ และสามารถกระทำได้หลาย รูปแบบ เช่น การขโมยหรือเบียดเบียนทรัพย์สิน การทำให้บาดเจ็บ การทอดทิ้ง การจำกัดสิทธิ และการใช้อำนาจหรือใช้ความรุนแรง เป็นต้น (Luggen, 1996)

ลักษณะของการทารุณกรรม

ลักษณะของการทารุณกรรมตามการ รับรู้ของผู้ให้ข้อมูลนี้ แบ่งออกได้เป็น 7 ลักษณะ ได้แก่ การไม่ดูแล การไม่ร่วมสนทนา การ เบียดเบียนทรัพย์สิน การให้ทำงานบ้าน การให้ ดูแลหลาน การให้อยู่ดูแลบ้าน และการไม่ให้

ร่วมกิจกรรมของครอบครัว ซึ่งลักษณะของการ ทารุณกรรมที่พบในลักษณะของการไม่ดูแล การไม่ร่วมสนทนา อาจเป็นเพราะการมี สัมพันธภาพที่ไม่ค่อยดีภายในครอบครัว หรือ สมาชิกในครอบครัวมีภาระกิจที่มากมายหลาย ด้าน ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2545) ทำให้เหน็ดเหนื่อยและไม่มี เวลาเพียงพอที่จะให้การดูแล และสนทนาพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลได้ จากสภาพปัญหาข้างต้นยัง ส่งผลสืบเนื่องให้ผู้สูงอายุต้องรับภาระในการ เลี้ยงดูหลาน ช่วยทำงานบ้าน รวมทั้งการอยู่ ดูแลบ้าน ซึ่งเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายของ ครอบครัวได้ทางหนึ่ง ซึ่งภาระหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเป็นทุกข์ ไม่ สุขสบาย เหน็ดเหนื่อย ไม่มีเวลาที่จะดูแล ตนเองและขาดโอกาสที่จะทำในสิ่งที่ต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลต้องรับผิดชอบในงาน ดังกล่าวเพียงลำพังอย่างต่อเนื่องยาวนาน ในขณะที่ผู้สูงอายุบางรายก็อาจจะรู้สึกว่า การได้ ช่วยบุตรเลี้ยงดูหลาน การช่วยทำงานบ้าน และ อยู่ดูแลบ้าน อาจเป็นงานที่ทำให้รู้สึกมีคุณค่า ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ก็เป็นได้หาก ครอบครัวนั้นมีการแบ่งเบาภาระให้ผู้สูงอายุโดย มีผู้ช่วยเหลือ หรือมีช่วงเวลาให้ผู้สูงอายุได้ ปลีกเวลาไปทำในสิ่งที่ตนเองต้องการบ้าง ส่วนการไม่ให้ร่วมกิจกรรมในครอบครัวนั้น อาจเป็นผลมาจากสัมพันธภาพที่ไม่ดี มีข้อ ขัดแย้ง โกรธเคืองกัน หรือจากการที่มีทัศนคติ ที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยัง ถูกทารุณกรรมโดยการเบียดเบียนทรัพย์สิน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจะมีโอกาสถูกเบียดเบียนได้ หากว่าสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาด้านการเงิน อาจเป็นเพราะสมาชิกในครอบครัวเห็นว่าผู้ให้

ข้อมูลอยู่ในวัยสูงอายุไม่จำเป็นต้องใช้จ่าย นอกบ้านมากและการอาศัยอยู่ด้วยกันในครอบครัวเมื่อมีปัญหาควรขอความช่วยเหลือด้านการเงินจากผู้ให้ข้อมูลได้ ซึ่งผลการศึกษา นี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัจฉรา สีหิรัญวงศ์ โรจณี จินตนาวัฒน์ วารี กังใจ และ ศิริอร สินธุ (Seeheranwong, Chintanawat, Kangchai & Sindhu, 2000) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่อง การทารุณกรรมสตรีสูงอายุในสังคมไทย (Female Elderly Abuse in Thai Society) โดยใช้การสัมภาษณ์และ เก็บข้อมูลในสตรี สูงอายุที่อาศัยในเขตเมือง จำนวนทั้งสิ้น 509 คน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.4 ถูกทารุณกรรมทางด้าน จิตใจ เช่น การไม่พูดคุยด้วย การไม่ยอมรับ และการกล่าวหา เป็นต้น รองลงมาคือ การทารุณกรรมทางร่างกาย พบ ร้อยละ 80.2 โดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เฝ้าบ้านและให้เลี้ยงดูบุตรหลาน เป็นต้น และร้อยละ 78.8 ของกลุ่มตัวอย่างถูกทอดทิ้ง โดยให้อยู่บ้านตามลำพัง ไม่จัดเตรียมอาหารให้รับประทาน ไม่พาผู้สูงอายุออกไปเที่ยวนอกบ้านกับครอบครัว และมีกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 35.5 ที่ถูกทารุณกรรมทางทรัพย์สิน

สาเหตุของการทารุณกรรม

จากการที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้สาเหตุของการทารุณกรรมต่อผู้สูงอายุนั้น เป็นผลมาจาก ทั้งตัวผู้ให้ข้อมูลเองและจากผู้กระทำการทารุณกรรมซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ บุตร บุตรสะใภ้ บุตรเขย น้องชาย และหลาน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุที่มีความชราภาพ มีเจ็บป่วยเรื้อรัง ต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันจากผู้อื่น และจากการที่ผู้ให้ข้อมูล

มีสภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ชี้อ่อนแอ หงุดหงิดง่าย และหลงลืม เป็นต้น ร่วมกับต้องพึ่งพาด้านการเงิน และที่อยู่อาศัย และการที่ผู้ให้ข้อมูลต้องอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนี้ ย่อมมีโอกาสถูกกระทำทารุณกรรมได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ เหมือนลื่นกับพื้น ” อยู่ใกล้กันก็มีโอกาสกระทบกระทั่งกันได้ง่าย ดังผลการศึกษาของพิลเลเมอร์และฟินเคลเซอร์ (Pillemer & FinKelhor, 1988) ที่พบว่า การทารุณกรรม ผู้สูงอายุจะพบได้ในผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับผู้อื่น มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง โดยผู้กระทำทารุณกรรมส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในครอบครัว ดังผลการสำรวจความชุกของการทำทารุณกรรม ผู้สูงอายุ ในประเทศฮ่องกง ระหว่างปี ค.ศ. 2000-2002 พบว่า ผู้ที่กระทำการทารุณกรรมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในครอบครัว โดยพบว่าเป็น บุตร รวมทั้งบุตรเขยและบุตรสะใภ้ รองลงมาเป็น คู่สมรส และหลาน คิดเป็นร้อยละ 75, 21 และ 4 ตามลำดับ (Tang & Yan, 2002)

โดยผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าสาเหตุของการทารุณกรรมในด้านของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเจ็บป่วย ความยากจน และผลกรรม ซึ่งผลการศึกษาที่พบใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ กรมอนามัย ประเทศแอฟริกาใต้ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการทารุณกรรมผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการทารุณกรรม ได้สูงมักเป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่ไม่สามารถพึ่งพาหรือช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งผู้ที่มีสภาพร่างกายพิการหรือจิตใจที่ไม่สมประกอบ (อ้างถึงในมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ, มปป.) เนื่องจากเมื่อเกิดความเจ็บป่วย และหรือมีความยากจน จะต้องพึ่งพาผู้อื่นในเรื่อง การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ทั้งเรื่องการรับประทานอาหาร

การทำความสะอาดร่างกาย การขยับถ่าย การเดินทางไปรับการรักษา นอกจากนี้ต้องพึ่งพาการเงินทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษา การซื้อหาเครื่องอุปโภค บริโภค สิ่งต่างๆ เหล่านี้ อาจทำให้สมาชิกในครอบครัวที่ดูแลผู้สูงอายุเจ็บป่วยที่ต้องพึ่งพาเกิดความรู้สึกเบียดเบียน ซ้ำเติมเศร้า และเกิดภาวะเครียดซึ่งนำไปสู่การละทิ้งและทำร้ายผู้สูงอายุได้ (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2542) และในอีกมุมมองหนึ่ง การที่ผู้สูงอายุมีทรัพย์สิน มีเงินเก็บ ก็อาจมีส่วนผลักดันให้ผู้สูงอายุถูกกระทำทารุณกรรมโดยถูกเบียดเบียนทรัพย์สินได้เช่นกัน ดังที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ ส่วนความคิดเห็นที่ว่า การถูกทารุณกรรมอาจเกิดจากผลกรรมของผู้สูงอายุ นั้น ทั้งนี้เป็นอาจเป็นเพราะหลักสอนของศาสนาพุทธมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผู้ใดทำกรรมไว้เช่นไร ก็จะได้ผลตอบแทนเช่นนั้น ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาและอยู่ในวัยสูงอายุซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติธรรม จึงเป็นผลให้เกิดความเชื่อได้ว่า การถูกทารุณกรรมนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากผลกรรม หรือ พรหมลิขิตของตน และจากความเชื่อที่ว่าบุคคลประพฤติต่อพ่อแม่ เช่นไร ผลบุญผลกรรมก็จะสะท้อนต่อผู้กระทำ สอดคล้องกับการรายงานผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ในโครงการศึกษาวิจัยครอบครัวเรื่องผู้สูงอายุในประเทศไทย (ปรีชา อุปโยคิน, สุรีย์ กาญจนวงศ์, วิณา ศิริสุข และ มัลลิกา มัติโก, 2541) ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเวรกรรมของ ผู้สูงอายุ ที่พบว่าผู้สูงอายุทั้งหมดมีความเชื่อเรื่องเวรกรรม โดยเชื่อว่า เวรกรรมมีจริง หากใครทำอะไรไว้ ก็จะได้รับผลกรรมตามนั้น เชื่อว่าเวรกรรม

สามารถเกิดได้ทันตาเห็นในชาตินี้ถ้าใครทำดี ก็จะได้ดีใครทำชั่วก็จะได้ชั่ว และเชื่อว่าเวรกรรมมีจริงจะสนองต่อผู้กระทำเมื่อใดก็ได้ไม่แน่นอน และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุด้านผู้กระทำการทารุณกรรม พบว่า เกิดจากการมีทัศนคติที่ไม่ดีกับผู้สูงอายุ โดยการไม่ชอบผู้สูงอายุ มีเรื่องโกรธเคืองกัน และมีปัญหาจากการใช้สิ่งเสพติด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ โรจณี จินตนาวัฒน์ (Chintanawat, 2003) ที่ศึกษาเรื่อง ความชุกและปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายในผู้สูงอายุไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายการถูกทำร้ายของผู้สูงอายุคือ สมาชิกในครอบครัวที่มีประวัติการดื่มเหล้าและหรือเสพยา ทัศนคติของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุ สภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัว การพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งตามทฤษฎีที่มีผู้ศึกษาไว้ พบว่า ผู้กระทำการทารุณกรรมจะมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้คือเป็นผู้ที่ขี้ยาและสารเสพติด มีภาวะความเครียดสูง มีความคาดหวังมากเกินไป มีบุคลิกภาพชอบตำหนิ มีความบกพร่องด้านการคิดและตัดสินใจ มีประวัติเคยถูกกระทำทารุณกรรมมาก่อน มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว อยู่ในภาวะจิตใจได้รับความกระทบกระเทือน ขาดแรงสนับสนุนทางครอบครัวและสังคม ขาดความสุขในชีวิตสมรส ขาดประสบการณ์ในการดูแลต้องพึ่งพาด้านการเงิน (Luggen, 1996 ; วัลภา วงศ์สารศรี, 2543) จะเห็นได้ว่าเหตุผลของการกระทำทารุณกรรมต่อผู้สูงอายุ มาจากสาเหตุหลายประการและมีความซับซ้อน ทั้งจากเหตุผลอันเนื่องมาจากเรื่องส่วนตัวของแต่ละบุคคลและเหตุผลด้านเศรษฐกิจสังคม

(มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ, มปป) ดังนั้น เพื่อให้การให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรมได้อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องรับทราบและเข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุที่เป็นจริง ซึ่งจะช่วยให้แก้ปัญหาได้อย่างตรงประเด็นต่อไป

ผลของการถูกทารุณกรรม

ด้านผลของการถูกกระทำทารุณกรรม ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ถูกรุณกรรมจะเกิดความทุกข์ใจ ต้องหลบหนี และไม่ยอมมีชีวิตอยู่ต่อไป ทั้งนี้ความรุนแรงของผลที่เกิดขึ้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้ที่กระทำ โดยหากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมาก เช่น การเป็นบุตร หลาน เป็นต้น ก็จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเศร้าเสียใจได้มากเพราะตนเองเคยให้การช่วยเหลือ เลี้ยงดูผู้กระทำทารุณกรรมมาอย่างดีจึงตั้งความหวังไว้ว่าจะได้รับการดูแลที่ดีตอบแทน ดังที่ผู้สูงอายุบอกเล่าว่า “ ยายเป็นแม่เลี้ยงลูกมาอุทิศสำหรับเลี้ยงมาอย่างดี ไม่ให้อดไม่ให้อยาก ถ้าไม่น่าจะทำยังกับว่ายายเป็นทาส ” นอกจากนี้ผลที่เกิดขึ้นยังขึ้นอยู่กับลักษณะของการทารุณกรรม เช่น การไม่ดูแลในยามปกติและเจ็บป่วย การไม่พูดคุย ไม่ให้ความเคารพ การให้ทำงานบ้านที่ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย เหนื่อยล้า เป็นต้น เมื่อผู้สูงอายุต้องประสบกับการทารุณกรรมในลักษณะนี้อยู่เป็นประจำ และต่อเนื่องยาวนาน อาจเป็นผลให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกความทุกข์ใจ น้อยใจ ร้องไห้เสียใจ หนีออกจากบ้าน และรุนแรงมากถึงขั้นไม่ยอมมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ซึ่งผลการศึกษาของ โรจณี จินตนาวัฒน์ (Chintanawat, 2003) ที่ศึกษาเรื่อง ความชุกและปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายในผู้สูงอายุไทยในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุที่ถูก

ทำร้ายจากสมาชิกในครอบครัวจะมีวิธีการจัดการกับปัญหา คือ การนั่งเงียบไม่ได้ตอบและอดทน หนีออกจากบ้านและขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น พูดคุยทำความเข้าใจกับสมาชิกที่ทำร้ายตนเอง ตักเตือนและสอนศีลธรรม แจ้งตำรวจ พยายามฆ่าตัวตาย และไล่สมาชิกในครอบครัวที่ทำร้ายตนเองออกจากบ้าน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการศึกษา

1.1 สถาบันการศึกษาควรจัดการเรียนการสอนที่ปลูกฝังให้นักเรียน นิสิต นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ให้ความเคารพและกตัญญูต่อผู้สูงอายุ

1.2 สถาบันการศึกษาควรรณรงค์และสร้างความตระหนักถึงปัญหาการทารุณกรรมผู้สูงอายุให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาได้ทราบโดยการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการทารุณกรรมผู้สูงอายุครอบคลุมในเรื่องประเภท ลักษณะสาเหตุ และผลที่เกิดขึ้นจากการทารุณกรรมผู้สูงอายุ ซึ่งอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะลดความรุนแรงต่อผู้สูงอายุได้ เนื่องจากกลุ่มบุตรหลานทั้งในวัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว และวัยผู้ใหญ่เป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ที่เป็นผู้กระทำการทารุณกรรมผู้สูงอายุ

2. ด้านการบริการ

2.1 บุคลากรในสถานบริการสุขภาพควรมีการประเมินการกระทำทารุณกรรมผู้สูงอายุ ซึ่งสังเกตได้จากลักษณะเสื้อผ้าที่สวมใส่ สุขวิทยาส่วนบุคคล ภาวะโภชนาการ การมีบาดแผลตามร่างกาย ฯลฯ ซึ่งเป็นผลมา

จากการที่ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลทั้งทางด้านอาหาร เงินทอง และการช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ โดยเฉพาะการประเมินผู้สูงอายุในกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีความเจ็บป่วยที่ต้องพึ่งพา มีฐานะยากจน เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือได้โดยเร็วต่อไป

2.2 ควรมีสวัสดิการตอบแทนให้กับครอบครัวที่ให้การดูแลผู้สูงอายุอย่างดีเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นแรงจูงใจ และส่งเสริมให้บุตรหลานเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้น

2.3 ควรจัดอบรมบริการวิชาการให้กับประชาชน ในเรื่อง การเปลี่ยนแปลงตามวัย การดูแลสุขภาพ การวางแผนเรื่องทรัพย์สิน เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ด้านการเงิน จะมีโอกาสถูกทารุณกรรมและทอดทิ้งได้ง่าย

2.4 ควรมีการรณรงค์ต่อต้านการใช้สิ่งเสพติด รวมถึงการดื่มสุรา และมีกิจกรรมที่ปลูกฝังให้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากผลการวิจัย พบว่าผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ และมีการใช้สิ่งเสพติด การดื่มสุรา จะกระทำการทารุณกรรมได้

2.5 ควรจัดทีมสุขภาพ กลุ่มอาสาสมัครให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีปัญหาไม่มีผู้ดูแล ถูกเบียดเบียน และถูกทอดทิ้งในชุมชน เพื่อให้การช่วยเหลือที่เหมาะสมต่อไป

3. ด้านการวิจัย

3.1 ควรศึกษาเพื่อหารูปแบบหรือวิธีการในการป้องกันการทารุณกรรมผู้สูงอายุ

3.2 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาการทารุณกรรมผู้สูงอายุในกลุ่มสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน บุคลากรสุขภาพ เพื่อได้ข้อมูลในมุมมองกว้างเพื่อการวางแผนแก้ไข ปัญหา

3.3 เนื่องจากข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้ได้จากผู้สูงอายุเพศหญิงทั้งหมด ดังนั้น ควรศึกษาประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุ เฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุเพศชาย เพื่อให้ได้ข้อมูลในอีกบริบทหนึ่งของผู้สูงอายุที่ครอบคลุมมากขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตรมหาวิทาลัยบูรพาที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณที่ปรึกษางานวิจัยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิภาภรณ์ ทรัพย์กรานนท์ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้และขอขอบคุณทุกๆท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจจนงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณผู้สูงอายุผู้ให้ข้อมูลทุกๆท่าน ที่ได้กรุณาบอกเล่าประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งผู้สูงอายุท่านอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยตระหนักว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าอย่างยิ่งควรแก่การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคมสืบไป

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. (บรรณาธิการ). (2540). **การสำรวจสุขภาพประชากรวัย 50 ปีขึ้นไป ประเทศไทย ปี 2538**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

นภาพร ชโยจรรณ. (2542). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบัน. ใน คณะกรรมการการดำเนินการจัดกิจกรรมปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ. **การประชุมวิชาการแห่งชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ: ผู้วัยสูงอายุด้วยคุณภาพ**. (หน้า 53-92). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรลุ ศิริพานิช. (2542). **ผู้สูงอายุไทย : ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรสังคม**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

ปรีชา อุปโยคิน, สุรีย์ กาญจนวงศ์, วิณา ศิริสุข และมัลลิกา มัติโก. (2541). **ไม่ไกลฝั่ง : สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญดีการพิมพ์.

มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ. (มปป). การกระทำทารุณกรรมผู้สูงอายุ : ความเป็นจริงที่ซ่อนเร้น **วิถีชีวิต**, 27,4-6.

วัลภา วงศ์สารศรี. (2543). การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ. **วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต**, 14(1), 1-13.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2545). ครอบครัวและผู้สูงอายุ ใน สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ. **ผู้สูงอายุในประเทศไทย : รายงานการทบทวน องค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย**. (หน้า 43-64). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2542). **หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2543). Elderly Abuse. ใน สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, จรินทร์ มาลฮอตตรา และ วิสุทธิ เตชะวิบูลศักดิ์ .(บรรณาธิการ). **เอกสารประกอบการอบรมและการประชุมวิชาการด้านผู้สูงอายุและความชรา ครั้งที่ 3 ประจำปี 2543 ณ โรงแรมตะวันนารามาตา** กรุงเทพฯ : บี.บี. การพิมพ์และบรรจุกิจภัณฑ์.

อัจฉรา สีหิรัญวงศ์, ศิริอร สินธุ, โรจน์ จินตนาวัฒน์ และวารีย์ กังใจ (2544). การทารุณกรรมผู้สูงอายุสตรีในสังคมไทย. **วารสารสมาคมพฤฒาวิทยา**, 2(3), 3-12.

Administration on Aging. (2000). **Elder Abuse is a Serious Problem**. Retrived July 20, 2002, from <http://www.aoa.gov/facsheets/abuse.html>.

Calgray Regional Health Authority. (2000). **Any older person could become a victim of abuse**. Retrived July 20, 2002, from <http://www.crha-health.ab.ca/hlthconn/items/elder-ab.html>.

Chintanawat, R. (2003). **Pravalence and Risk Factors for Abuse among Thai Older Adults in Chiang Mai**. Doctor of Philosophy in nursing, Graduate School, Chiang Mai University.

Diloreto, A.M. (1999). Neglect and Abuse issues. In S.L. Molony, C. M. Waszynski & C. H. Lyder. **Gerontological Nursing**. (pp. 529-543). Stamford: Appleton & Lange.

Luggen, A. S. (1996). **NGNA Core Curriculum for Gerontological Nursing**. St. Louis : Mosby - Year Book.

Matterson, M. A., Bearon, L. B., & McConnell, E. S. (1996). **Gerontological nursing: Concepts and practice** (2nd ed.). Philadelphia : W.B. Saunders Company.

National Center on Elder Abuse. (n.d.). **Elder Abuse and Neglect : In search of solutions**. Retrived, November 20, 2001, from <http://www.apa.org/pilaging/eldabuse.html>.

Tang, S., & Yan, E. (2002). **Survey Results on Elder Abuse in Hong Kong**. Retrived May 14, 2002, from <http://www.mc.maricopa.edu/dept/d52/ajs/vaw/elderabuse.htm>.

Opdebeeck, S. (1999). **Elderly Abuse in Belgium : Prevalence and consequences**. Retrived July 20, 2002, from <http://cwisdb.cc.kuleuven.ac.belresearch/P/3H97/project3H970044.htm>.

Pillemer, K. A., & FinKelhor, D. (1988). The prevalence of elder abuse : A random sample survey. **Gerontologist**, **28**(1), 51-57.

Seeherunwong, A., Chintanawat, R., Kangchai, W., & Sindhu, S. (2000). **Female Elderly Abuse in Thai Society**. In The Eleventh International Congress on Women's Health Issues. January 26-29, 2000, San Francisco.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆